

Επιμορφωτική Ημερίδα

«Ο ξένος, ο άλλος, ο διαφορετικός. Ταυτότητα και ετερότητα στη λογοτεχνία»,

Πύργος, 24-10-2022

Δ1 Εισαγωγή – Χαιρετισμός – Ευχαριστίες υπευθύνων για την πρόσκληση

Το Πρόγραμμα του Πανεπιστημίου Πατρών « Υποστηρικτικές παρεμβάσεις σε κοινότητες Ρομά... στη Δυτ. Ελλάδα» συνδέεται άμεσα με το θέμα της ετερότητας, καθώς αφορά μαθητές Ρομά, που συχνά λόγω της «ετερότητάς» τους βιώνουν την περιθωριοποίηση και διάφορες μορφές εκπαιδευτικής ανισότητας. Αρχικά θα γίνει παρουσίαση του Προγράμματος και στη συνέχεια θα εστιάσουμε στο έργο της ομάδας των επιμορφωτριών του Προγράμματος, στις επιμορφωτικές παρεμβάσεις που έχουν γίνει αλλά και που σχεδιάζονται να γίνουν μέσα στη χρονιά σε εκπαιδευτικούς σχολικών μονάδων με μαθητές Ρομά, στο εκπαιδευτικό υλικό που έχουμε δημιουργήσει στο πλαίσιο του Προγράμματος και στο θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο στηρίζεται η δημιουργία του υλικού αυτού, που αξιοποιείται από τους συνεργάτες του Προγράμματος, που έχουν αναλάβει ενισχυτική διδασκαλία.

Δ2 Στους κεντρικούς στόχους του Προγράμματος είναι η αντιμετώπιση της εκπαιδευτικής ανισότητας και της περιθωριοποίησης των παιδιών και εφήβων Ρομά, καθώς και η μείωση της Πρόωρης Εγκατάλειψης του Σχολείου. Ειδικότερα, μέσα από σύγχρονες παιδαγωγικές, διδακτικές και εμψυχωτικές δραστηριότητες, επιδιώκεται η ενίσχυση της πρόσβασης των παιδιών Ρομά σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, από το νηπιαγωγείο έως και το Λύκειο, που είναι σημαντικό ζητούμενο, το να μπορέσουν δηλαδή, οι μαθητές Ρομά, να συνεχίσουν και σ' αυτή τη βαθμίδα, ακόμα και στην Τριτοβάθμια Εκπ/ση, οι οποίοι συνήθως, όπως γνωρίζουμε, σε μεγάλο ποσοστό εγκαταλείπουν στο Γυμνάσιο. Επιπλέον, πέρα από τους μαθητές της Α-θμιας και Β-θμιας Εκπαίδευσης, το Πρόγραμμα αποβλέπει, επίσης, και στην ενθάρρυνση ενηλίκων Ρομά που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση, να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικές δραστηριότητες και δομές εκπαίδευσης, όπως τα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), και γενικά να επανασυνδεθούν με το εκπαιδευτικό σύστημα.

Δ3 Στο πλαίσιο, λοιπόν, αυτό σχεδιάζονται και υλοποιούνται οι δράσεις και οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις από τους συνεργάτες του Προγράμματος, είμαστε μια μεγάλη ομάδα συνεργατών, πολλών διαφορετικών ειδικοτήτων, **εκπαιδευτικοί, δάσκαλοι και φιλόλογοι** σε κάθε νομό, που έχουν αναλάβει το κομμάτι της γλωσσικής διδασκαλίας, κυρίως στο πλαίσιο ενισχυτικής διδασκαλίας που παρέχεται στους μαθητές Ρομά των σχολ. μονάδων που έχουν ενταχθεί στο Πρόγραμμα, **εμπυχωτές**, που ασχολούνται με τη θεατρική αγωγή, μουσικοκινητική, μουσειοπαιδαγωγική κ.ά., **ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, διαμεσολαβητές, επιμορφωτές και επιστημονικοί συνεργάτες.**

Οι κοινωνικοί λειτουργοί της Πράξης, σε συνεργασία με τους διαμεσολαβητές και τους ψυχολόγους, διερευνούν στους καταυλισμούς/οικισμούς και εντοπίζουν τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών Ρομά και ιδιαίτερα των οικογενειών των μαθητών (κυρίως σε νεαρές μητέρες), προκειμένου να τους παρέχουν καθοδήγηση αναφορικά με την εκπαίδευση των παιδιών τους, αλλά και να τους/τις ενθαρρύνουν στη συμμετοχή τους σε προγράμματα αλφαριθμητισμού με στόχο τη συμμετοχή τους στις εξετάσεις για το απολυτήριο Δημοτικού ή/και στην εγγραφή και φοίτησή τους στα Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας (ΣΔΕ), να διευκολύνουν γενικά την πρόσβασή τους και τη συμμετοχή τους σε εκπαιδευτικές δομές και προγράμματα μη τυπικής εκπαίδευσης (π.χ. Σχολές γονέων).

Δ4 Ειδικότερα, όσον αφορά το έργο και το ρόλο της ομάδας των επιμορφωτών του Προγράμματος, η ομάδα των επιμορφωτριών έχουμε ως κύριο έργο και στόχο την **ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σε πρώτη φάση των εκπαιδευτικών - συνεργατών του Προγράμματος**, οι οποίοι πηγαίνουν στα σχολεία και υλοποιούν ενισχυτική διδασκαλία, και σε επόμενη φάση των εκπαιδευτικών των σχολείων που θα συμμετέχουν στο Πρόγραμμα.

Την περσινή χρονιά εστίασαμε κυρίως στην επιμόρφωση των συνεργατών του Προγράμματος, δασκάλων και φιλόλογων που ανέλαβαν ενισχυτική διδασκαλία στα Τμήματα με μαθητές Ρομά. Οι **επιμορφωτικές** αυτές **συναντήσεις** είχαν ως στόχο την **καθοδήγηση** των ομάδων σε θέματα διδασκαλίας σε μαθητές Ρομά. Επίσης, στόχευαν στην **ενδυνάμωση** και **ανατροφοδότηση** στο έργο τους, αναφορικά με τον τρόπο

παρεμβάσεων, την αντιμετώπιση πρακτικών προβλημάτων στην πράξη, και γενικά στον ευρύτερο **συντονισμό** των εκπαιδευτικών παρεμβάσεων.

Προς το τέλος της χρονιάς υλοποιήσαμε **επιμόρφωση εκπαιδευτικών** σχολικών μονάδων της Αχαΐας, **διά ζώσης** στο χώρο Γυμνασίου της Πάτρας, που είχε κυρίως βιωματικό χαρακτήρα και οι εκπαιδευτικοί δούλεψαν σε ομάδες. **Φέτος**, θα ακολουθήσουν αντίστοιχες επιμορφώσεις για τους εκπαιδευτικούς σχολικών μονάδων με μαθητές Ρομά σε σχολεία της Ηλείας και της Αιτωλοακαρνανίας. Οι επιμορφώσεις αυτές περιλαμβάνουν ένα αρχικό θεωρητικό πλαίσιο εισαγωγής στην παιδαγωγική των πολυγλωσσισμών που είναι σημαντική για τη διδασκαλία των μαθητών Ρομά και στη συνέχεια δουλεύουμε με τους εκπαιδευτικούς πρακτικά ζητήματα μέσα από μελέτες περίπτωσης για θέματα διδασκαλίας της γραφής και ανάγνωσης στους μαθητές Ρομά και πώς να τις χειριστούν.

Παράλληλα, οι επιμορφώτριες έχουμε αναλάβει **το σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού σε συνεργασία** με τους εκπαιδευτικούς και τους εμπυχωτές του Προγράμματος. Έχουν δηλαδή δημιουργηθεί 3 ομάδες, μία ανά νομό, με τις οποίες οδηγηθήκαμε στον σχεδιασμό του υλικού βασισμένου στην εφαρμογή των πολυγλωσσισμών στη διδασκαλία της γλώσσας, για τους οποίους θα κάνω μια σύντομη αναφορά στη συνέχεια.

Δ5-Δ9 Παρουσίαση στιγμιότυπων από το επιμορφωτικό σεμινάριο εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία σε μαθητές Ρομά που έγινε τον Μάιο στην Αχαΐα. Παρουσίαση περιεχομένου επιμορφώσεων.

Δ10 Σχεδιασμός εκπαιδευτικού υλικού. Ένας βασικός μας στόχος το προηγούμενο διάστημα ήταν η **συνεργατική παραγωγή εκπαιδευτικού υλικού** με εφαρμογή σύγχρονων παιδαγωγικών μεθόδων και αρχών της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Ειδικότερα, έχουν δημιουργηθεί 9 μεγάλα εκπαιδευτικά σενάρια πολλών διδακτικών ωρών για τη διδασκαλία της **αφήγησης**, της **περιγραφής** και της **επιχειρηματολογίας**, τα οποία απευθύνονται σε μαθητές Δημοτικού, αλλά και Γυμνασίου. Κάποια από αυτά εστιάζουν στη διδασκαλία της πρώτης γραφής και ανάγνωσης, η οποία συνιστά ένα πολύ

σημαντικό κομμάτι και αφορά όχι μόνο μικρότερα ηλικιακά παιδιά Ρομά, αλλά και μαθητές/ριες μεγαλύτερων ηλικιών που δεν έχουν κατακτήσει ακόμα τη γραφή και ανάγνωση. Όσοι εργαζόμαστε σε Γυμνάσια γνωρίζουμε πολύ καλά ότι πολλοί μαθητές Ρομά έχουν ελλείψεις ακόμα και σε στοιχειώδεις γνώσεις γραφής και ανάγνωσης.

Τα διδακτικά αυτά σενάρια περιλαμβάνουν τη διδασκαλία των τριών κειμενικών ειδών, αφήγησης, περιγραφής, επιχειρηματολογίας, και της υπερδομής τους, αντίστοιχες ενότητες Γραμματικής (π.χ. ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, εγκλίσεις), λεξιλογικές ασκήσεις, δραστηριότητες κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου από τους μαθητές και δραστηριότητες αυτο-αξιολόγησης των μαθητών στο τέλος κάθε ενότητας.

Στόχος της εφαρμογής τους είναι, επιπλέον, και η **ανάπτυξη δεξιοτήτων** στους μαθητές Ρομά, όπως είναι οι δεξιότητες μάθησης, κριτική σκέψη, συνεργασία, επικοινωνία, δημιουργικότητα (τα λεγόμενα 4cs), δεξιότητες του νου, αλλά και δεξιότητες ζωής οι οποίες συνιστούν πλέον, όπως γνωρίζουμε, βασικό ζητούμενο και στόχευση των ΠΣ. Το υλικό αυτό που έχει δημιουργηθεί θα ανεβεί στην ιστοσελίδα του Προγράμματος, που είναι υπό κατασκευή, και θα μπορείτε να το δείτε. Στόχος είναι οι εκπαιδευτικοί να πάρουν **ιδέες**, να δουν κάποιες δραστηριότητες που μπορεί να τους ενδιαφέρουν στη διδασκαλία τους, να τροποποιήσουν και να **προσαρμόσουν** το υλικό στις ανάγκες των μαθητών τους ή να δημιουργήσουν δικό τους υλικό.

Δ11 Θα αναφερθούμε τώρα σύντομα στο θεωρητικό πλαίσιο, στο οποίο στηρίζεται η δημιουργία του υλικού αυτού και οι εκπαιδευτικές παρεμβάσεις που γίνονται στα σχολεία με μαθητές Ρομά. Βασίζεται στη θεωρία της **παιδαγωγικής του γραμματισμού** και των **πολυγραμματισμών**. Ο όρος **γραμματισμός** (*literacy*), ο οποίος είναι ευρύτερος από την έννοια του αλφαριθμητισμού, που περιλαμβάνεται σε αυτόν, δεν σημαίνει μόνο την ικανότητα του ατόμου να διαβάσει ένα γραπτό κείμενο, αλλά και την ικανότητα να **κατανοεί**, να **ερμηνεύει**, να **αντιμετωπίζει κριτικά** και να **παράγει** τα είδη λόγου και κειμένων που του είναι απαραίτητα για να **ελέγχει** τη ζωή και το περιβάλλον στο οποίο ζει. Η **παιδαγωγική του γραμματισμού** (*literacy pedagogy*) εστιάζει στο συσχετισμό της γλώσσας με το κοινωνικό της περιβάλλον (*social context*), στοχεύει στην απόκτηση από

τους μαθητές κριτικής γλωσσικής επίγνωσης (*critical language awareness*) και στην ανάπτυξη της ενεργού πολιτειότητας (*citizenship*), την απόκτηση δλδ δεξιοτήτων ενεργού και αποτελεσματικού πολίτη, που είναι ζητούμενο για όλους τους μαθητές και φυσικά για τους μαθητές Ρομά. Περνάμε, επομένως, και σε στοιχεία της παιδαγωγικής του κριτικού γραμματισμού, ο οποίος έχει ως στόχο τη διαμόρφωση κριτικών υποκειμένων. Να μπορούν δηλαδή οι μαθητές/τριες με λίγα λόγια:

- να καταλάβουν το βαθύτερο νόημα ενός κειμένου,
- να αξιολογήσουν πληροφορίες
- να αντιλαμβάνονται το σκοπό της συγγραφής του και την επικοινωνιακή περίσταση
- και βεβαίως να συνειδητοποιούν τους τρόπους με τους οποίους κατασκευάζονται τα κείμενα, π.χ. τις λεξικογραμματικές επιλογές μιας αφήγησης, μιας περιγραφής ή ενός επιχειρηματολογικού κειμένου.

Δ12 Σύμφωνα, λοιπόν, με την παιδαγωγική του γραμματισμού, βασική μονάδα αποτελεί το κειμενικό είδος (*genre*). Κύρια στόχευση, επομένως, αποτελεί η εξοικείωση των μαθητών με αυθεντικά κείμενα από διαφορετικά κειμενικά είδη, τα οποία τους δίνουν τη δυνατότητα να γνωρίσουν τα είδη αυτά κειμένων και να μπορούν να τα χρησιμοποιούν κατάλληλα και να λειτουργούν αποτελεσματικά σε διάφορες περιστάσεις επικοινωνίας. Η προσέγγιση είναι βεβαίως κειμενοκεντρική και με τρόπο που θα ελκύσει το ενδιαφέρον τους (π.χ. μέσα από μια διαφήμιση, μια αφίσα κ.λπ. ή μέσα από κάποιο βίντεο, από εικόνες κ.λπ.). Σε κάποιες περιπτώσεις, εφόσον υπάρχει η δυνατότητα, μπορούμε να ζητήσουμε από τους μαθητές να φέρουν οι ίδιοι το υλικό (π.χ. μια εικόνα, μια φωτογραφία, μια αφίσα κ.λπ.) πάνω σε ένα θέμα που έχουμε ορίσει, γιατί, όταν εμπλακούν ενεργά και με κάτι που οι ίδιοι έχουν επιλέξει, το ενδιαφέρον είναι σαφώς μεγαλύτερο. Διδασκόμενοι, λοιπόν, οι μαθητές/τριες και αντιλαμβανόμενοι ότι σε διαφορετικές επικοινωνιακές περιστάσεις και ανάλογα με τον σκοπό που έχουμε χρησιμοποιούμε διαφορετικά είδη κειμένων, βοηθούνται να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τη γλώσσα σε διάφορες περιστάσεις και με βάση τις δικές τους ανάγκες.

Δ13 Η έννοια των πολυγραμματισμών, στους οποίους στηρίζεται και το υλικό των διδακτικών σεναρίων που έχει δημιουργηθεί και η διδασκαλία των μαθητών Ρομά στις

παρεμβάσεις του Προγράμματος, αφορά την **ποικιλία των μορφών κειμένων** που χρησιμοποιούνται **σε μια πολύγλωσση και πολυπολιτισμική κοινωνία**. Οι πολυγραμματισμοί συνδέονται, βεβαίως, με την πολυτροπικότητα και προέκυψαν από την ανάγκη ανάπτυξης δεξιοτήτων για την κατανόηση πολυτροπικών κειμένων (multimodal texts), κειμένων, δηλαδή, που συνδυάζουν διαφορετικούς σημειωτικούς τρόπους: λέξεις, σύμβολα, εικόνες, κίνηση, ήχο. Και φυσικά γίνεται αξιοποίηση των Νέων Τεχνολογιών (βίντεο, μουσική κλπ).

Δ14 Σίγουρα υπάρχουν αρκετές δυσκολίες στη διδασκαλία των μαθητών Ρομά. Ειδικά όσοι συνάδελφοι έχετε στην τάξη σας παιδιά Ρομά το γνωρίζετε πολύ καλά, έχετε σίγουρα αντιμετωπίσει διάφορα είδη προβλημάτων. Ένα σημαντικό εμπόδιο αποτελεί το στοιχείο της διγλωσσίας, η χρήση δλδ στην καθημερινότητα των παιδιών αυτών άλλης γλώσσας από την επίσημη του σχολείου, καθώς στο σπίτι μιλούν κάποια μορφή της Ρομανές ή Ρομανί και στο σχολείο καλούνται να διδαχθούν την ελληνική ως μητρική, η οποία, όμως, είναι η δεύτερη γλώσσα τους. Αυτό δημιουργεί αδυναμία κατανόησης των κειμένων, με αποτέλεσμα την έλλειψη συμμετοχής στο μάθημα. Κι αυτό είναι που προσπαθούμε να αντιμετωπίσουμε με την επιλογή κειμένων που στηρίζονται στον ήχο, την εικόνα και είναι **ενδιαφέροντα** για τα παιδιά και φυσικά με την εφαρμογή πρακτικών *διαφοροποιημένης διδασκαλίας*.

Και άλλα στοιχεία, όμως, όπως ο διαφορετικός τρόπος ζωής τους, επηρεάζουν αρνητικά την ομαλή ένταξή τους στην τάξη, επειδή οι πολιτισμικά διαφέροντες μαθητές αντιμετωπίζονται συχνά με επιφυλακτικότητα από τους υπόλοιπους, π.χ. κάποιες φορές μπορεί να μην τους θέλουν στην ομάδα τους σε κάποια ομαδοσυνεργατική δραστηριότητα, οπότε αυτό είναι ένα κομμάτι στο οποίο πρέπει να προηγηθεί δουλειά από τον εκπαιδευτικό. Επίσης, και η έλλειψη πειθαρχίας σε κάποιες περιπτώσεις, εξαιτίας του διαφορετικού κώδικα αξιών, ενισχύουν την τάση περιθωριοποίησης ή την προκατάληψη απέναντί τους, με αποτέλεσμα να απογοητεύονται και να εγκαταλείπουν την εκπαίδευση.

Επομένως, στο Πρόγραμμα μέσα από την εφαρμογή των πολυγραμματισμών στη διδασκαλία στοχεύουμε:

- στην καλλιέργεια κινήτρων στους μαθητές για γραφή και ανάγνωση στην ελληνική,
- στην παραγωγή από τα ίδια τα παιδιά έργων οποιασδήποτε μορφής, στόχος είναι βεβαίως κυρίως ο γραπτός λόγος σταδιακά,
- στην ενεργό συμμετοχή τους στην τάξη,
- στην ανάπτυξη γλωσσικής επίγνωσης.

Δ15-16 Σύντομη αναφορά στις υποστηρικτικές δομές πέρα από το Πρόγραμμά μας για τη διαχείριση της τάξης με μαθητές Ρομά.

Στα Τμήματα Ένταξης γράφονται μαθητές με τη σύμφωνη γνώμη των γονέων:

- που έχουν γνωμάτευση από διαγνωστική υπηρεσία (π.χ. ΚΕΔΑΣΥ, Ιατροπαιδαγωγικά Κέντρα).
- που δεν έχουν γνωμάτευση αλλά έχει παρατηρηθεί από τον εκπαιδευτικό της τάξης ότι παρουσιάζει ειδικές δυσκολίες. Σε αυτή την περίπτωση απαιτείται η αξιολόγηση του μαθητή από τον εκπαιδευτικό ειδικής αγωγής και η σύμφωνη γνώμη του Συντονιστή Ειδικής Αγωγής .

Και στις δύο περιπτώσεις, για να φοιτήσει ο μαθητής στο Τμήμα Ένταξης του σχολείου του απαιτείται η ενυπόγραφη υπεύθυνη δήλωση του γονέα.

Παρουσίαση λειτουργίας Τάξεων Υποδοχής Ι και ΙΙ ΖΕΠ.